

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Marta Borovská

Intervenčná činnosť špeciálneho pedagóga pri rozvíjaní zrakovej perciepcie

Osvedčená skúsenosť odbornej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OSO: Mgr. Marta Borovská

Kontakt na autora: Spojená škola, Matice slovenskej 11, Prešov
martaborov@gmail.com

Názov OSO: Intervenčná činnosť špeciálneho pedagóga pri rozvíjaní zrakovej
percepcie

Rok vytvorenia OSO: 2014
VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Danka Okruhl'anská

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

zmysly, zrakové vnímanie, percepcia, mentálne postihnutie, špeciálno-pedagogická intervencia

Anotácia

Práca je súhrnom poznatkov a skúseností s rozvíjaním zrakového vnímania u detí s mentálnym postihnutím prostredníctvom intervenčných činností. V prvej kapitole sú uvedené ciele, opis a východiská práce so špecifikáciou cieľovej skupiny. Teoretická časť charakterizuje psychické procesy so zameraním na osobitosti zrakového vnímania mentálne postihnutých. V praktickej časti sú prezentované námety intervenčných činností na rozvíjanie zrakového vnímania, s využitím informačno-komunikačných technológií a multimediálnych zdrojov. Realizácia činností uvádzaných v práci vedie k skvalitneniu zrakového vnímania, ako významného predpokladu školskej úspešnosti dieťaťa.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ SKÚSENOSTI ODBORNEJ PRAXE	7
1.1 Špecifikácia cieľovej skupiny, stanovenie cieľov	7
1.2 Východiská osvedčenej skúsenosti odbornej praxe	8
2 PSYCHICKÉ PROCESY	9
2.1 Druhy vnímania.....	10
2.2 Základné charakteristiky zrakového vnímania	11
3 DIAGNOSTIKA DETÍ S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM	13
3.1 Psychické procesy mentálne postihnutých	14
3.2 Diagnostika zrakového vnímania	15
4. ROZVÍJANIE ZRAKOVEJ PERCEPCIE INTERVENČNOU ČINNOSŤOU	17
4.1 Oblasti rozvíjania zrakovej percepcie	17
4.2 Námety intervenčných činností	19
4.3 Závbery a odporúčania pre odbornú prax	32
ZÁVER	33
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	34

ÚVOD

*„Nič nie je v rozume,
čo nebolo najskôr v zmysloch“.*

John Locke

Ľudské zmysly pomáhajú človeku žiť plnohodnotný život. Prostredníctvom nich je schopný prijímať z okolia informácie, triediť ich a spracovávať. Zrakom rozlíši veľkosť, tvar, farbu a pohyb. Prostredníctvom sluchu zažíva radosť zo zvuku, melódií. Vďaka hmatu vie určiť hmotnosť, štruktúru, či teplotu predmetov, čuchom a chuťou si môže užiť vôňu a chuť.

Najviac informácií zo svojho okolia človek prijíma zrakom. Zrak je najvýznamnejším prostriedkom orientácie. Skreslené, oslabené, nepresné zrakové vnímanie na ktorejkoľvek úrovni, alebo v ktorejkoľvek jeho kvalite, môže mať za následok nepresné poznávanie. Odzrkadlí sa na úrovni vytvárania predstáv a v myslení. Následkom sú problémy s písaním symbolov, akými sú číslice, alebo písmená. Dôvodom je práve nezrelosť zrakového vnímania, ktorá si vyžaduje cieleňú stimuláciu.

Je zrejmé, že stimuláciou zmyslov podnecujeme ich vývoj. Každé dieťa je výnimočné, s individuálnym tempom rozvoja zmyslového vnímania a poznávania. Preto je dôležité vybrať správne množstvo a druh stimulácie, ktorá naplní individuálne potreby dieťaťa.

Dôležitým predpokladom úspešnosti dieťaťa v škole, je dosiahnutie určitej úrovne percepčno-kognitívnych funkcií. Zmyslové vnímanie, mu umožňuje vnímať okolitý svet, lepšie ho spoznávať, orientovať sa v ňom a rozumieť mu. Do skupiny kognitívnych (poznávacích) predpokladov dieťaťa patrí: vizuomotorika, grafomotorika, reč, sluchové vnímanie, zrakové vnímanie, vnímanie priestoru a iné. Niektoré deti, rovnako ako aj deti s mentálnym postihnutím sa v tomto smere vyvíjajú oneskorene. Oblasť, v ktorej dieťa zaostáva je potrebné rozvíjať.

Špeciálny pedagóg sa rozvíjaniu zrakovej percepcie detí s mentálnym postihnutím venuje prostredníctvom špeciálno-pedagogickej intervencie, ktorá je vopred plánovaným, systematickým zásahom s cieľom riešenia problému. K dosiahnutiu cieľa využíva reedukačné programy zamerané na rozvíjanie nevyvinutých funkcií a úpravu porušených funkcií a stimulačné programy zamerané na podnecovanie zaostalých funkcií.

Pri výkone odbornej činnosti často využívam cvičenia na rozvíjanie zrakového vnímania. Ich rôznorodosťou a primeranosťou sa zabezpečuje rozvíjanie jednotlivých oblastí zrakového vnímania. Osvedčilo sa mi využívanie dostupných, už existujúcich zdrojov, ale aj príprava vlastných intervenčných materiálov. Presvedčila som sa, že na rozvoj zrakového vnímania mentálne postihnutých detí pozitívne pôsobí aj využívanie rôznych počítačových multimedialných programov a voľne dostupných on-line hier.

Stimulácia vizuálnymi podnetmi má u detí s mentálnym postihnutím veľký význam. Má sa podľa možnosti uskutočňovať predovšetkým individuálnou intervenčnou činnosťou, ale aj vo vyučovacom procese a mimo vyučovacieho procesu v rámci záujmových aktivít.

Som presvedčená, že každý pedagóg, školský špeciálny pedagóg, odborný poradenský zamestnanec pracujúci s deťmi s mentálnym postihnutím by mal využívať všestranné možnosti stimulácie zraku. Predložená práca môže pomôcť v základnej orientácii v tejto problematike. Ponúka charakteristiku zrakovej percepcie, jej odchýlky a možnosti jej rozvíjania nielen klasickými formami, ale aj prostredníctvom informačno-komunikačných technológií. Prináša súbor poznatkov, skúseností a námetov využiteľných pri práci s deťmi s mentálnym postihnutím.

1 OPIS OSVEDČENEJ SKÚSENOSTI ODBORNEJ PRAXE

Pri tvorbe osvedčenej skúsenosti odbornej praxe (OSO) som vychádzala zo svojej praxe s deťmi s mentálnym postihnutím. Súčasťou spojenej školy, kde je OSO situovaná je centrum špeciálno-pedagogického poradenstva. V škole sa vzdelávajú žiaci so všetkými stupňami mentálneho postihnutia (ľahký, stredný, ťažký a hlboký), vzdelávaní vo vzdelávacích variantoch A, B, C, žiaci s viacnásobným postihnutím a žiaci s autizmom s mentálnym postihnutím. Týmto žiakom poskytujú odborné intervencie odborní zamestnanci centra špeciálno-pedagogického poradenstva (CŠPP): psychológ, špeciálni pedagógovia, sociálny pedagóg. Rozvíjaniu zrakovej percepcie musí špeciálny pedagóg CŠPP venovať náležitú pozornosť, lebo jej úroveň má zásadný vplyv na úspešnosť žiaka v škole.

V práci popisujem možnosti využívania rôznych materiálov a zdrojov pri rozvíjaní zrakovej percepcie. Zaoberám sa intervenčnou činnosťou prostredníctvom klasických pracovných listov v tlačenej podobe, ale aj rozvíjaním zrakovej percepcie pomocou multimediálnych počítačových programov. Internet dáva mnoho možností využitia voľne dostupných pracovných listov, prezentácií a interaktívnych intervenčných materiálov.

1.1 Špecifikácia cieľovej skupiny, stanovenie cieľov

Cieľová skupina

Cieľovou skupinou, na ktorú je OSO zameraná sú špeciálni pedagógovia škôl a školských zariadení, kde sa žiaci s mentálnym postihnutím vzdelávajú a kde trávajú svoj voľný čas. Práca poskytuje súhrn poznatkov z oblasti rozvíjania zrakovej percepcie žiakov s mentálnym postihnutím, z toho dôvodu je využiteľná pre všetkých, ktorí s týmito deťmi pracujú.

Prednostne je zameraná na odborných zamestnancov: školských špeciálnych pedagógov škôl, kde sa vzdelávajú žiaci s mentálnym postihnutím a špeciálnych pedagógov centier pedagogicko-psychologického a špeciálno-pedagogického poradenstva. Môže byť prínosom aj pre pedagogických zamestnancov, učiteľov a vychovávateľov. Podnety si v nej určite nájdú aj zamestnanci domovov sociálnych služieb pre mentálne postihnutých.

Odborná oblasť, ktorej sa predkladaná práca venuje je oblasť odborných špeciálno-pedagogických intervencií zameraných na rozvíjanie kognitívnych procesov, konkrétne v oblasti zrakovej percepcie.

Ciele OSO

Hlavným cieľom predkladanej OSO je priblížiť širokú problematiku zrakovej percepcie a možnosti jej rozvíjania u detí s mentálnym postihnutím (klientov CŠPP) vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky.

Čiastkové ciele:

- Poskytnúť súbor odborných teoretických informácií o zrakovej percepcii,

- poukázať na možnosti jej rozvíjania u detí s mentálnym postihnutím,
- ponúknuť námety intervenčnej činnosti prostredníctvom využívania multimedialných počítačových programov,
- ponúknuť námety pracovných listov využiteľných v printovej podobe,
- ponúknuť námety rozvíjania zrakovej percepcie prostredníctvom niektorých internetových stránok,
- ponúknuť námety využívania interaktívnych pracovných listov.

1.2 Východiská osvedčenej skúsenosti odbornej praxe

V súčasnej dobe pribúda detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Jednou zo základných podmienok ich vzdelávania je zabezpečenie jeho odbornosti. Pedagóg vzdelávajúci žiakov so špeciálnymi-výchovno-vzdelávacími potrebami musí spĺňať osobitný kvalifikačný predpoklad vzdelania - absolvovanie štúdia špeciálnej pedagogiky. Iba týmto spôsobom sa zabezpečí odbornosť vzdelávania a naplnenie špecifických potrieb žiakov. V školskej praxi sa však často stretávame s neúspešnosťou žiakov aj pri zabezpečení odbornosti vyučovania. Pomoc takýmto žiakom poskytujú odborní zamestnanci centier špeciálno-pedagogického poradenstva, prostredníctvom odbornej psychologickkej a špeciálno-pedagogickkej pomoci.

Odborný zamestnanec - špeciálny pedagóg zabezpečuje starostlivosť o mentálne postihnuté deti (žiacov školy, klientov ČŠPP) prostredníctvom špeciálno-pedagogickkej diagnostiky, pri ktorej zisťuje úroveň poznávacích procesov dieťaťa. Cieľom tejto diagnostiky je zistiť oblasť, v ktorej má dieťa nedostatky, narušenie, oslabenie a jeho rozsah.

Výsledkom diagnostiky je diagnóza, na základe ktorej odporúča ďalšie špeciálno-pedagogické postupy pre pedagógov pracujúcich s týmito deťmi. On sám však môže oblasť, v ktorej zistil u dieťaťa oslabenie (narušenie) prostredníctvom špeciálno-pedagogických intervencií úspešne rozvíjať. V práci popisujem oblasť rozvíjania zrakovej percepcie žiakov s mentálnym postihnutím prostredníctvom širokého spektra činností a s využitím rôznych zdrojov.

Intervenčné činnosti vykonávané dostatočne pravidelne a intenzívne vedú k odstraňovaniu nedostatkov v jednotlivých oblastiach zrakovej percepcie. Čím viac sa narušenie zrakovej percepcie koriguje a nedostatky sa eliminujú, tým je väčší predpoklad zlepšenia schopností detí v oblasti čítania a písania, čo prispieva k ich školskej úspešnosti.

2 PSYCHICKÉ PROCESY

Psychiku jednotlivca tvoria psychické procesy, psychické stavy a psychické vlastnosti. **Psychické procesy** predstavujú psychologickú kategóriu relatívne rýchlych a premenlivých a teda najmenej stálych duševných javov. Ich výsledkom sú určité psychické obsahy – vnemy, predstavy, sny, spomienky, vedomosti, myšlienky, pocity atď.

Delia sa na:

- **kognitívne /poznávacie/** - sem patria najmä senzorické procesy, vnímanie, učenie, pamäť, pozornosť, imaginácia, myslenie,
- **emocionálne** – vedú k vzniku emócií, ktorých subjektívne prežívanú zložku označujeme ako cit /radosť, smútok, zlosť, hnev/,
- **motivačné** – psychické sily, ktoré aktivizujú a usmerňujú správanie /pudy, potreby, inštinkty, záujmy, postoje, hodnoty, konflikty/.

Kognitívne poznávacie procesy

Poznávanie sa vo všeobecnosti vymedzuje ako proces utvárania obrazu sveta vo vedomí človeka. Výsledkom procesu poznávania je poznanie.

Medzi základné kognitívne procesy patria:

- senzorické procesy, t.j. pociťovanie,
- vnímanie t.j. interpretácia a organizácia senzorických informácií.

Pociťovanie je najjednoduchší poznávací proces. Získavame ním základné informácie o vonkajšom svete, ako aj o stave vlastného organizmu. Pociťovaním tiež realizujeme psychické spojenie organizmu s prostredím a orientáciu organizmu v okolitom svete. Výsledkom pociťovania je pocit. Pociťovanie má fyziologický základ v činnosti analyzátorov. Je to prejav citlivosti zmyslových orgánov – analyzátorov a výsledný efekt ich aktivity. Pociťovanie je bezprostredný odraz jednotlivých vlastností predmetov, vecí alebo javov, ktoré pôsobia na zmyslové orgány človeka

Vnímanie /percepcia/ možno definovať ako interpretáciu a organizáciu senzorických informácií. Je to psychický proces, prostredníctvom ktorého sa informácie nielen prijímajú, ale aj spracovávajú. Je to spoznávanie okolitého sveta rozličnými zmyslami súčasne (súčinnosť viacerých analyzátorov pri prijímaní podnetov). Vzniká spojením viacerých pocitov, nie je však ich jednoduchým súčtom. Uskutočňuje sa na základe analyticko-syntetickej činnosti analyzátorov. Na naše receptory pôsobí zvyčajne veľké množstvo podnetov z okolitých predmetov, javov. Nemôžeme ich však vnímať všetky. Z celého komplexu vyberáme iba niektoré. Tento jav sa nazýva výberovosťou vnímania. Umožňuje človeku plne sa sústrediť na vnímanie vyčleneného objektu, čím sa zvyšuje jeho presnosť.

Vnímanie je vyššia forma psychického spojenia organizmu s prostredím. Je vlastné každému človeku a podmieňuje ho:

- vrodená vybavenosť organizmu (stav analyzátorov),
- individuálny spôsob prežívania (motivácie),
- minulé skúsenosti a doterajšie poznatky.

Proces vnímania sa uskutočňuje v dvoch fázach:

- prvú fázu tvorí senzorické vnímanie /pocit'ovanie/ - receptory zaznamenávajú podnetovú situáciu,
- druhú fázu tvorí kognitívne vnímanie, kedy mozog triedi a spracováva senzorické informácie tak, že sa dopĺňajú na základe doterajších skúseností, triedia sa, zaraďujú sa, dáva sa im zmysel.

Výsledkom procesu vnímania je vnem. Vnem je bezprostredný odraz predmetov a javov ako celkov vo vedomí človeka. Zabezpečuje bezprostredný kontakt človeka s prostredím. Je základným psychickým regulátorom.

2.1 Druhy vnímania

Vnímanie je jedným zo základných funkcií, vďaka ktorému dokážeme poznávať svet a jeho jednotlivé kvality. Lahodnú chuť, mäkký dotyk, príjemné farby a obrazy, zvuky obľúbenej hudby sme schopní vnímať vďaka receptorom oka, ucha, úst, kože. Spracovaním podnetov z týchto receptorov na úrovni nervovej sústavy vzniká vnem, ktorý je základnou zložkou nášho poznania. Vďaka vnímaniu podnetov a ich vlastností sa môžeme učiť. Vnímanie je základným predpokladom rozvoja vyšších psychických funkcií, akými sú myslenie a reč.

Vnímanie podobne ako akákoľvek iná psychická funkcia, sa v priebehu vývinu zdokonaľuje. Približne v desiatom roku života dieťaťa je vnímanie vo všetkých svojich modalitách podobné vnímaniu dospelého človeka. Obmedzený prísun informácií niektorého zo zmyslových orgánov môže ovplyvniť spôsob poznávania a vytvárania si vedomia sveta.

Podľa receptora, ktorým podnet prijímame rozlišujeme nasledujúce druhy vnímania:

- zrakové,
- sluchové,
- čuchové a chuťové,
- pohybové (kinestetické),
- dotykové (vnímanie dotyku)- bolesť, chlad, teplo,
- hmatové (zlučuje informácie kožného a pohybového analyzátora).

Zrakové vnímanie

Zrakom človek prijíma zhruba 80 - 90% informácií zo svojho okolia. Je najvýznamnejším prostriedkom orientácie. Stimulácia vizuálnymi podnetmi má veľký význam už od raného detstva. Dieťa sa vďaka zraku relatívne rýchlo oboznamuje s tým, čo sa okolo neho deje. Vníma vzdialenosť, tvar, farebnosť predmetov, sleduje pohyb. Vďaka zraku spoznáva seba a svoje prejavy a následne ich môže koordinovať.

Zrak sa podieľa na schopnostiach: **binokulárna fúzia** (splývanie dvojrozmerných "obrázok" z oboch očí do jedného trojrozmerného celku). Jej rozvoj by mal byť dovŕšený v 3 mesiaci, **diferenciácia farieb a farbocit** (zelenú a červenú farbu vie dieťa

rozlíšiť už krátko po narodení a v 2. až 3. mesiaci dieťa už rozlišuje základné farby), **vizuomotorická koordinácia** (koordinácia pohybov ruky a oka), **vnímanie figúry a pozadia** (schopnosť odlíšiť sledovaný objekt od komplexného pozadia), **optická diferenciacia** (zrkové rozlišovanie), **analýza a syntéza** (skladanie, alebo rozkladanie zrkových podnetov z celku na časti, alebo naopak) , **zrková pamäť** (znovupoznanie a zapamätanie si jednotlivých predmetov, či symbolov).

Vnímanie priestoru

Je dôležité pre rozvoj pohybových zručností, hrových aktivít, grafomotoriky, ovplyvňuje čítanie, písanie, geometriu, orientáciu na mapách. Dieťa zvyčajne najskôr chápe pojmy hore – dole, potom vpredu – vzadu, nakoniec vpravo – vľavo. Patrí sem aj chápanie predložiek na, do, v, pred, za, vedľa, medzi; pojmov ako vysoko – nízko a pod.

Skreslené, alebo oslabené zrkové vnímanie na ktorejkoľvek úrovni, alebo v ktorejkoľvek jeho kvalite, môže mať za následok skreslené poznávanie. Odzrkadlí sa na úrovni vytvárania predstáv, či v myslení. V školskom veku môže mať dieťa následne problém s písaním symbolov akými sú číslice, alebo písmená (nevie si vybaviť tvar písmena, zamieňa si písmená vzájomne podobné, "prehadzuje" poradie písmen v slove a podobne). Uvedené problémy nemusia súvisieť s organickým poškodením zraku. Častejším dôvodom je práve nezrelosť zrkového vnímania, ktoré si vyžaduje cieľnú stimuláciu.

2.2 Základné charakteristiky zrkového vnímania

Zrak je telesný zmysel, umožňujúci videnie svetla, farby, tvaru telies a orientáciu v priestore. Umožňuje tvorbu plastického zrkového vnemu a presný odhad vzdialenosti, má schopnosť farebného videnia.

Podnetom pre zrkové pociťovanie a vnímanie sú elektromagnetické vlny. Receptorom zrkového pociťovania je oko, pričom najdôležitejšiu úlohu má sietnica a šošovka. V sietnici sú uložené čapíky, ktoré umožňujú videnie cez deň a pociťovanie chromatických farieb (červená, zelená, modrá, žltá). Tyčinky umožňujú videnie za šera a pociťovanie achromatických farieb (biela, čierna a ich odtiene). Psychickými zážitkami (pocitmi) pri zrkovom pociťovaní sú pocity farby. Tým, že sa šošovka sťahuje a rozťahuje, umožňuje videnie do diaľky (hĺbky).

Muszková, V., (2010) uvádza nasledujúce charakteristiky zrkového vnímania:

Centrácia je vyčleňovanie „figúry“ a odsúvanie jej okolia do pozadia. Vnímaný objekt (figúra) je odlišovaná od pozadia, v ktorom sa nachádza, čo umožňuje lepšie ju vnímať. Vnímanie sa zlepšuje a uľahčuje so zvyšujúcim sa kontrastom (môže byť navodený veľkosťou, farbou, osvetlením), čím figúra väčšmi splýva s pozadím, tým ťažšie a náročnejšie a aj nepresnejšie je jej vnímanie.

Apercepcia je zapájanie minulej skúsenosti človeka do procesu vnímania (vedomosti a poznatky o vnímanom objekte). Čím máme väčšie skúsenosti a vedomosti o objekte, tým presnejší a bohatší je obsah vnemov. Minulá skúsenosť nám koriguje aj nepresnosť vnemov (napr. lom palice ponorenej do vody, vzdialenosť predmetu na diaľku, atd.)

Pregnantnosť je dopĺňanie a dotváranie vnemu na podklade minulej skúsenosti . Človek dopĺňa a dotvára vnem, vidí v ňom aj to, čo prípadne neobsahuje, ale čo sám pridáva zo svojho vnútra. Funguje na základe dvoch princípov: princíp uzatvárania (dopĺňanie chýbajúcich častí celku na uzavretý celok) a princíp dobrého tvaru (upravovanie vnímaného predmetu do „dobrého tvaru“).

Konštantnosť vnímaných objektov je stav, keď ten istý predmet vnímame a poznávame ako ten istý, bez ohľadu na to, v akej polohe sa nachádza, z ktorej strany ho vnímame, z akej vzdialenosti, pri akom osvetlení a pod.

Transpozícia je jav, keď predmety vnímame ako tie isté, hoci sa exponujú v inej podobe, ale zachovávajú si svoju štruktúru, teda vzťahy medzi jednotlivými časťami ostávajú nezmenené.

3 DIAGNOSTIKA DETÍ S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

Dieťa v období plnenia školskej dochádzky s diagnostikovaným mentálnym postihnutím rôzneho stupňa (ľahký, stredný, ťažký alebo hlboký) sa podľa školského zákona označuje ako **žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**.

Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba (ŠVVP) je podľa § 2 Školského zákona požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre žiaka, ktorá vyplýva z jeho zdravotného znevýhodnenia a uplatnenie ktorej je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti žiaka, na dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti. (Zákon o výchove a vzdelávaní, 2008)

Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva poskytuje komplexnú špeciálnopedagogickú činnosť, psychologickú, diagnostickú, poradenskú, rehabilitačnú, preventívnu, metodickú, výchovno-vzdelávaciu a inú odbornú činnosť a súbor špeciálnopedagogických intervencií deťom so zdravotným postihnutím vrátane detí s vývinovými poruchami s cieľom dosiahnuť optimálny rozvoj ich osobnosti a sociálnu integráciu. Komplexný prístup k diagnostike jednotlivcov so špeciálnymi edukačnými potrebami umožňuje nazerať na tento proces z rôznych oblastí: medicínskej, psychologickkej, sociálnej, liečebno-pedagogickej a v neposlednom rade aj špeciálno-pedagogickej diagnostiky. Je nespornou výhodou centier špeciálno-pedagogického poradenstva, že personál tvorí tím odborníkov (odborných zamestnancov): psychologovia, špeciálni pedagógovia, sociálni pedagógovia, ktorí disponujú dostatkom odborných kompetencií a skúseností pri poskytovaní odborných činností. Špeciálny pedagóg ako diagnostik má disponovať poznatkami a vedomosťami z vyššie spomínaných oblastí, pretože medzi odborníkmi týchto oblastí a ním má existovať vzájomná kooperácia, vyúsťujúca do konfrontácie a v neposlednom rade aj čo najlepšej pomoci jednotlivcovi.

Psychologická diagnostika sa zameriava na identifikovanie psychických stavov, vlastností, procesov a na charakteristiku osobnosti jednotlivca. Realizuje ju psychológ, ktorý u jednotlivca identifikuje prítomnosť mentálneho postihnutia (Kastelová, A., 2012). Smeruje predovšetkým k odhaleniu úrovne, štruktúry a kvality psychických schopností všeobecných (inteligencia) a špecifických (symbolické funkcie, priestorová orientácia, vnímanie, pamäť, schopnosť učiť sa).

Špeciálnopedagogickú diagnostiku charakterizuje Vašek (2004) ako vednú disciplínu so systémom poznatkov, zameraných na možnosti a prostriedky poznávania individuálnych osobitostí postihnutého jedinca a odhaľovanie podstatných súvislostí, ktoré sú príčinou týchto osobitostí. Súčasne tvoria východisko pri individualizovanom programe špeciálnopedagogického pôsobenia na diagnostikovaného jedinca, ktorý má optimalizovať jeho vývin a uplatnenie sa v živote.

Zameriava sa na získanie informácií o osobnosti jedinca a o jeho možnostiach v oblasti vzdelania a výchovy, ako hlavnými predpokladmi pre zaradenie sa do spoločnosti. Sleduje kompetencie, ktoré sú v dôsledku postihnutia obmedzené, ale zaoberá sa aj schopnosťami, ktoré zostali neporušené a dali by sa rozvíjať. Sleduje úroveň schopností v oblasti motoriky, grafomotoriky, kresby, laterality, zameriava sa na komunikačné schopnosti a narušenie, hodnotí úroveň

percepčných a rozumových schopností vo vzťahu k možnostiam vzdelávania. Zaoberá sa tiež posudzovaním individuálnych zvláštností jednotlivca, ktoré ovplyvňujú efektívnosť výchovno-vzdelávacieho pôsobenia. Jej cieľom je objasniť rozdiely medzi stavom výchovných možností sledovaného dieťaťa a medzi príslušnou normou.

Výsledkom špeciálno-pedagogickej diagnostiky je špeciálno-pedagogická diagnóza, ktorá je nenahraditeľná, pretože ako uvádza Vašek (2004) je východiskom pri určení všetkých ďalších špeciálno-pedagogických opatrení a postupov smerujúcich k plneniu výchovno-vzdelávacích cieľov. Špeciálnopedagogickú diagnózu nemôžeme chápať ako niečo nemenné. Rozvoj osobnosti jedinca, aj postihnutého, je dynamický proces s permanentnými zmenami, vyvolanými mnohými faktormi.

Sociálna diagnostika sa zameriava na rozpoznávanie a hodnotenie sociálnych faktorov, ktoré sa podieľajú na utváraní osobnosti, ovplyvňujú výchovu a tým aj postoje, konanie a vzťah jedinca k okolitému svetu, spoločnosti a k sebe.

3.1 Psychické procesy mentálne postihnutých

Mentálne postihnutie je vývinová porucha integrácie psychických funkcií ktorá postihuje jedinca vo všetkých zložkách jeho osobnosti – duševnej, telesnej i sociálnej. Mentálne postihnutie je stav charakterizovaný celkovým znížením intelektových schopností. Najväčšie problémy sa u nich vyskytujú pri teoretickej práci v škole. Problémy spájajúce sa s osvojovaním učiva vyplývajú zo značne narušených poznávacích procesov. Tie sa výrazne odlišujú od intaktnej populácie vo všetkých jeho zložkách: vo vnímaní, v predstavách, v zapamätávaní, v pozornosti a v myslení.

Z hľadiska našej predkladanej práce sa budeme bližšie zaoberať vnímaním mentálne postihnutých.

Ako uvádza Vágnerová (2004) mentálne postihnutí náročnejšie rozlišujú významné a nevýznamné znaky jednotlivých objektov.

Valenta (2007) konštatuje, že u jedincov s mentálnym postihnutím sa môže okrem iného vyskytovať ťažkosť na detailoch a nízka porovnávací schopnosť.

Bajo a Vašek (1994) uvádzajú, že vnímanie mentálne postihnutých jednotlivcov vykazuje v porovnaní so zdravými deťmi rovnakého veku rozdiely v rýchlosti, výberovosti, zameranosti, rozsahu a celistvosti, diferenciacii, koordinácii a vo vnímaní priestoru, času a pohybu.

Valenta (2003) uvádza že zmyslová percepcia je uskutočňovaná sústavou analyzátorov. Bezprostredné vnímanie u mentálne postihnutých je vždy výberové (vizuálna percepcia nemá podobu fotografie či filmu).

Iní autori, Jakabčic a Požár (1995) hovoria, že príčiny osobitosti vnímania mentálne postihnutých možno z hľadiska ich príčin rozdeliť do dvoch kategórií:

- a) fyziologických : špecifiká centrálnej nervovej sústavy,
- b) psychologických: malá miera skúseností v dôsledku inaktivity.

Hučík (2011) charakterizuje osobitosti zrakového vnímania osôb s mentálnym postihnutím ako:

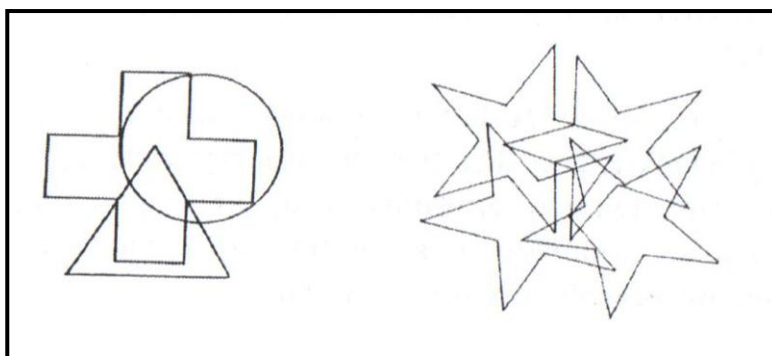
- spomalené tempo, ktoré sa stupňuje v závislosti zložitosti objektu, jeho umiestnenia v neobvyklom prostredí, polohe či na neobvyklom pozadí,
- znížený rozsah zrakového vnímania, nedostatočné postihovanie vzťahov a súvislostí pri vnímaní,
- zníženú diferenciáciu predmetov, stotožňovanie rozdielnych predmetov a nevnímanosť detailov,
- poruchu diferenciácie figúry a pozadia,
- rigiditu vnímania,
- poruchu elementárno-syntetickej funkcie,
- poruchu integrácie, ktorá sa prejavuje v zmenenom rozsahu a celistvosti vnímania,
- poruchu výberovosti vnímania (výber náležitého predmetu z viacerých).

3.2 Diagnostika zrakového vnímania

Diagnostikou zrakového vnímania (zrakovej percepcie) sa zaoberá v odbornej literatúre mnoho autorov. Pokorná, V. (1997) uvádza niekoľko druhov testov využívajúcich sa pri diagnostike detí. Jedným z nich je Edfeldtov test, ktorý hodnotí rozvoj a úroveň zrakovej percepcie symbolov. Dieťa určuje, či sú párové obrázky identické alebo nie. Niektoré z figúr na obrázkoch sú identické, niektoré sú odlišné tvarom, alebo sú tvarom identické ale sú rozdielne zmenenou horizontálnou alebo vertikálnou polohou voči sebe.

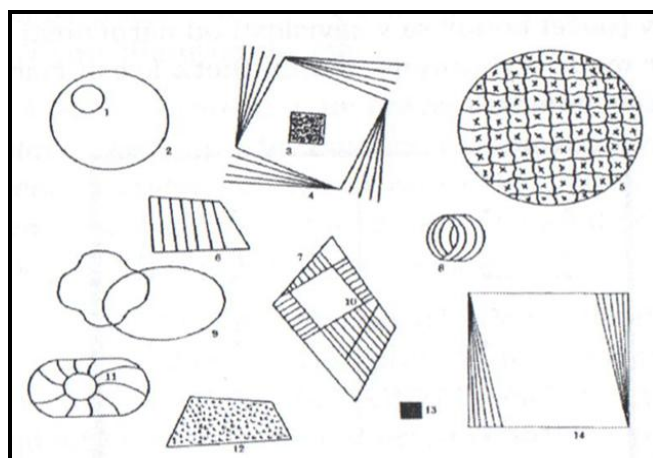
Významnou osobnosťou a odborníkom v oblasti skúmania zrakovej percepcie, ktorá sa uvádza v odbornej literatúre je Marianna Frostig. Je autorkou vývinového testu zameraného na vizuálnu percepciu. Zraková percepcia sa skladá z niekoľkých dielčích relatívne nezávislých funkcií. Ide o zrakovú-motorickú koordináciu, rozlišovanie figúry a pozadia, konštantnosť tvaru, poloha v priestore a priestorové vzťahy.

Test I. je zameraný na zrakovú-motorickú koordináciu. Úlohy spočívajú v kreslení čiar jedným ťahom, ktoré spájajú dva body. Napr. myši (jeden bod) je potrebné urobiť cestičku k potrave: syru (druhý bod). Test II. spočíva v úlohách zameraných na rozlišovanie figúry od pozadia (obr.2). Úlohou dieťaťa je obkresliť požadovaný geometrický tvar, napr. kríž, cez ktorý prechádzajú čiary tvoriace kruh a trojuholník.

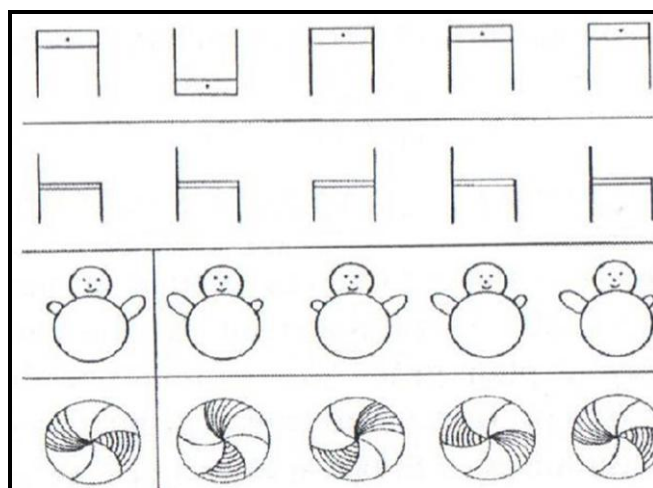
Obrázok 1 Rozlišovanie figúry od pozadia – ukážka z Testu II. - M. Frostigovej
Prameň: Kastelová, A. (2012)

Test III. (obr.3) je zameraný na konštantnosť tvaru. Úlohou dieťaťa je spoznať exponovaný geometrický tvar (napr. kruh, štvorec) rôznej veľkosti, vzoru, rôznej polohy v priestore a odlíšiť ho od podobných geometrických tvarov (napr. elipsa, obdĺžnik).

Obrázok 2 Konštantnosť vnímania - ukážka z Testu III. - M. Frostigovej
Prameň: Kastelová, A. (2012)

Test IV. spočíva v plnení úloh zameraných na rozlišovanie polohy v priestore (obr.4). Úlohou dieťaťa je identifikovať predmet spomedzi rovnakých predmetov, ktorý sa od ostatných líši polohou (prevrátený vertikálne alebo horizontálne). V ďalších úlohách má nájsť rovnaký predmet ako je exponovaný, zo štyroch ďalších predmetov, ktoré sa odlišujú iba polohou v priestore.

Obrázok 3 Rozlišovanie polohy v priestore - ukážka z Testu IV. - M. Frostigovej
Prameň: Kastelová, A. (2012)

Test V. sa zameriava na priestorové vzťahy. Úlohou je zachytiť vzťahy v priestore podľa vzoru, ktorý je tvorený určitým počtom pomocných bodov. Dieťa má kresliť čiary podľa vzoru do predlohy tvorenej týmito pomocnými bodmi.

4 ROZVÍJANIE ZRAKOVEJ PERCEPCIE INTERVENČNOU ČINNOSŤOU

Ako sme uviedli v predchádzajúcich kapitolách, psychické procesy mentálne postihnutých detí sa odlišujú od intaktnej populácie detí. Tak ako sa mentálne postihnuté deti vyvíjajú oneskorene vo všetkých oblastiach (telesný, motorický vývin, vývin reči) tak sa oneskorene vyvíja aj ich vnímanie.

Zraková percepcia je dôležitým faktorom pri školskej úspešnosti detí, pri čítaní, písaní, priestorovej orientácii. Často zisťujeme nedostatočne rozvinuté zrakové percepčné vnímanie mentálne postihnutých vo vyššom veku, čo má za následok zlyhávanie v učebnom procese. Treba povedať, že je predpoklad, že vnímanie mentálne postihnutých detí nikdy nedosiahne žiaducu (potrebnú) úroveň. Je však známe a moja odborná skúsenosť to potvrdzuje, že cieľnou činnosťou je možné tento stav zlepšovať, skvalitňovať.

V procese špeciálno-pedagogického pôsobenia odborného zamestnanca centra špeciálno-pedagogického poradenstva zrakovú percepciu rozvíjame prostredníctvom intervencií špeciálneho pedagóga.

Špeciálnopedagogická intervencia je zámerná, cieľavedomá a plánovitá aktivita, pomocou ktorej dochádza k interakciám medzi mentálne postihnutou osobou a prostredím s cieľom pozitívne ovplyvniť želaný rozvoj osobnosti mentálne postihnutého. Špeciálnopedagogickú intervenciu plánuje, riadi a uskutočňuje špeciálny pedagóg.

Špeciálno-pedagogická stimulácia zameraná na rozvoj zrakového vnímania v rámci špeciálno-pedagogickej intervencie nastupuje po stanovení diagnózy dieťaťa.

Jej cieľom je podľa K. Růžičkovej (in Lopúchová, J., 2009) určenie a spresnenie funkčnej diagnostiky predovšetkým sprístupnením vizuálnej skúsenosti tak, aby mohol byť začatý zámerný zrakový tréning. Hlavnou súčasťou stimulácie je potom zosilnenie vizuálneho vnemu tak, aby bol pre konkrétne dieťa dobre vnímateľný a zaujímavý. Môžu to byť vizuálne podnety rôznej intenzity, farebnosti, sily obrysu tak, aby dochádzalo k rozvoju parciálnych zrakových funkcií.

S procesom zrakovej stimulácie súvisí i zraková reedukácia. Predpokladá vypracovanie systému vedomostí, zručností a návykov ako používať zrakový analyzátor, ktorý by viedol k zvyšovaniu schopností poznávať zrakom. Maximálny cieľ, ktorý si pritom kladieme je dosiahnuť normálne videnie. Minimálny cieľ je udržať zníženú úroveň zrakového vnímania tam, kde následkom patologického procesu môže hroziť zníženie tejto úrovne (Lopúchová, J., 2009).

4.1 Oblasti rozvíjania zrakovej percepcie

S vývojom myslenia sa rozvíja zraková diferenciácia, analýza a syntéza. Dieťa už nevníma iba zreteľne viditeľné vlastnosti – ako veľkosť, farbu; ale celok rozdeľuje na menšie časti a všíma si vzájomné vzťahy medzi nimi.

Vo svojej činnosti špeciálneho pedagóga sa v rámci intervenčných činností zameriavam na rozvíjanie nasledujúcich oblastí zrakového vnímania.

Rozlišovanie farieb

Súbežne s učením sa, ako sa jednotlivé farby volajú, dieťa potrebuje pochopiť, čo farba reprezentuje – nie je to ani tvar, ani názov objektu, ani počet vecí. Neustále opakovanie, čo farba je a čo nie je deťom pomôže, aby pochopili, čo sa farbami myslí a čo znamenajú. Čím je dieťa menšie, tým menej kategórií dokáže spojiť dohromady. S vekom sa tieto kategórie spájajú a dieťa sa naučí vnímať farbu v súvislosti s tvarom a veľkosťou.

Nedostatky v oblasti vnímania farieb sa môžu prejaviť:

- ťažkosťami vo výtvarnom prejave,
- nedostatkami v práci s mapou (farebné značenie: nížiny, pohoria, rieky) a iné.

Rozlišovanie tvarov a veľkosti

Pod vnímaním tvaru rozumieme vnímanie formy (či sú predmety ploché, úzke, široké) a veľkosti (či sú malé, stredné, veľké) vnímaných objektov. Tvar predmetov, s ktorými dieťa nemôže manipulovať, vníma prostredníctvom zraku – pohybmi očí (zrak ako keby sa „šmýkal“ po okrajoch vnímaného tvaru a obkresľoval ho). Rozlišovanie tvarov má význam pri čítaní a písaní – dieťa sa učí tvar grafém.

Oslabenie tejto schopnosti môže mať za následok:

- ťažkosti s osvojovaním tvarov grafém,
- ťažkosti pri identifikácii písmen pri čítaní.

Vnímanie a rozlišovanie „figúry – pozadia“

Patrí k najdôležitejším oblastiam zrakovéj percepcie, pretože od jej zvládnutia závisí úspech v učení. Celok je rozčleňovaný na objekt, ktorý nás zaujíma prednostne (figúra) a jeho okolia (pozadie). Ide o schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.

Oslabenie vnímania „figúry a pozadia“ môže mať za následok:

- ťažkosti s orientáciou na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami,
- ťažkosti pri zameraní pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím.

Zraková diferenciacia súvisí s konštantnosťou vnímania – rozpoznaním objektu bez ohľadu na jeho farbu, veľkosť, umiestnenie. Patrí tu rozlišovanie detailov a polohy objektov.

Rozlišovanie detailov súvisí so schopnosťou postrehnúť aj nepatrný rozdiel medzi dvoma objektmi. Zdokonaľuje sa s pribúdajúcim vekom dieťaťa.

Rozlišovanie polohy objektov (reverzné, inverzné tvary) - umožňuje dieťaťu trvalo vnímať určitý predmet pri rôznych podmienkach, v rozličnej polohe.

Ak táto schopnosť nie je rozvinutá, má dieťa ťažkosti s rozpoznaním písmen v slabike, v slove, pričom izolovane toto písmeno pozná. To isté platí aj pri čísliciach.

Oslabenie zrakovéj diferencie môže mať za následok:

- zámery písmen a číslic líšiach sa detailom (m-n, k-h, 3-9, 4-7),
- ťažkosti s rozlíšením horo-dolného postavenia (t-j, b-p, 6-9),
- ťažkosti v rozlišovaní pravo-lavého postavenia písmen a číslic (d-b, 6-9),

- pomalšie osvojovanie písmen a ich zapamätávanie,
- pomalšie čítanie a vyššiu chybovosť.

Zraková analýza a syntéza je rozklad tvaru na menšie časti a skladanie celku z častí. Vnímanie celku predchádza vnímaniu jednotlivých častí. Pre čítanie a písanie je však dôležité vnímanie celku aj jeho častí. Vnímanie častí zohráva významnú úlohu pri odlíšení detailov.

Oslabenie zrakovej analýzy a syntézy môže mať za následok :

- pomalšie osvojovanie písmen, ich zapamätávanie, častejšie zámény,
- ťažkosti v matematike (v aritmetike i v geometrii),
- neskôr ťažkosti v prírodovedných predmetoch (napr. práca s mapou a pod.).

Zraková pamäť. Presnosť zapamätávania si zrakom vnímaných objektov v školskom veku významne ovplyvňuje učenie. Okrem iného umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a číslice.

Oslabenie zrakovej pamäte môže mať za následok :

- ťažkosti v zapamätávaní a vybavení si tvarov písmen, ich rozpoznanie,
- z toho vyplývajúce všeobecné ťažkosti v učení.

Vnímanie priestoru a priestorová predstavivosť súvisí s odhadom vzdialenosti objektov, ich veľkosti a tvaru.

Oslabené priestorové vnímanie môže mať za následok:

- nedostatky v reči a písomnom prejave - nesprávna identifikácia a používanie predložkových väzieb,
- sťažená orientácia v texte,
- sťažený rozvoj matematických a geometrických predstáv.

Serialita je schopnosť radiť úkony v adekvátnom poradí za sebou; dodržiavanie pravidiel postupnosti, poradia, následnosti. Je úzko spojená s porozumením príčin a následku, vnímaním času a časovej postupnosti.

Oslabenie tejto funkcie môže mať za následok:

- zámenu poradia písmen pri čítaní,
- vkladanie písmen pri písaní, vynechávanie alebo prehadzovanie písmen,
- sťažené zapamätávanie informácií v určitom poradí (abeceda, násobilka),
- nedostatky v určovaní poradia mesiacov v roku,
- nedostatky v organizácii svojej práce a zapamätaní si, ktoré úlohy splniť a kedy.

4.2 Zdroje využívané pri rozvíjaní zrakovej percepcie

Prevažná väčšina detí s mentálnym postihnutím má zrakovú percepciu narušenú v niektorej z vyššie spomínaných oblastí, alebo zároveň vo viacerých oblastiach. Každé narušenie vplyva na úspešnosť v škole. Uvádza sa, že najväčší vplyv zníženej úrovne zrakovej percepcie sa prejavuje nedostatkami v oblasti čítania a písania. Je potrebné, aby intervenčná činnosť s dieťaťom (klientom CŠPP) zameraná na rozvíjanie oslabenej zložky zrakového vnímania bola realizovaná pravidelne a dostatočne intenzívne. Frekvencia sa prispôsobuje závažnosti oslabenia (narušenia). To znamená, že čím výraznejšie je oslabenie, tým častejšia frekvencia je potrebná. Pretože deti s mentálnym postihnutím majú zníženú úroveň koncentrácie pozornosti, pri intervenčnej práci som

volila rôzne formy činnosti, aby som ich čo najviac motivovala a udržiavala ich sústredenie po celý čas. Pracovala som s klasickými pracovnými listami (v tlačenej podobe) na rozvíjanie zrakovej percepcie, ale aj s počítačovými programami a internetovými stránkami. Využívala som aj interaktívne pracovné listy vytvorené v programe ActivInspire.

A. Využitie počítačových programov v intervenčnej činnosti

Detské počítačové programy majú atribúty multimédií.

Multimédiá podporujú viacmyslové, teda multisenzorické vnímanie. V súvislosti s ním môžeme hovoriť o multisenzorickom prístupe k získavaniu vnemov, poznatkov.

Multisenzorický prístup podporuje získavanie poznatkov viacerými zmyslami, čím sa uľahčuje proces učenia. Pomáha eliminovať ťažkosti s učením zapríčinené oslabením jedného zo zmyslov. Intervenčnou činnosťou prostredníctvom multimédií vplyvame na ten zmysel klienta, ktorý je potrebné rozvíjať v súčinnosti s ostatnými zmyslami. Čím viac zmyslov je zapojených, tým je väčšia aktivizácia zodpovedajúcich častí mozgu a tým aj poznávacích procesov. Vzniká tým väčší predpoklad na zapamätanie novej informácie. Multisenzorický prístup zároveň aktivizuje dieťa zapojením viacerých zmyslov.

V intervenčnej činnosti sa mi osvedčil počítačový program „Detský kútik“.

Detský kútik 1

Využitelnosť programu je mnohostranná. Umožňuje s dieťaťom zábavnou formou precvičovať zrkovú identifikáciu a vyhľadávanie písmen, číslíc, geometrických tvarov a identifikáciu farieb. Obsahuje aj hry: pexeso, človeče nehnevaj sa a domino, prostredníctvom ktorých sa trénujú zrkové vnímanie, postreh, pozornosť.

Detský kútik 2 „Svet myšiaka Bonifáca“

Rozvíja priestorovú orientáciu a priestorovú predstavivosť. Prostredníctvom nich trénujeme chápanie pojmov a vzťahov: prvý, posledný, pred, za, vpravo, vľavo, atď. a ich rozlišovanie zrakom. Aktivitami pod názvom „Hry“, môžeme ovplyvňovať úroveň zrakovej pamäte. Dieťa po uplynutí časového limitu má správne označiť tie obrázky, ktoré malo možnosť vnímať, resp. má správne určiť ich umiestnenie, poradie. Z ponúkaných podnetov si má zapamätať čo najviac a vymenovať ich.

Detský kútik 3

Kategória „Predškolačik“ je využiteľná na vizuálnu identifikáciu hlások, písmen, „Prváčik“ na pomenovanie obrázkov, dopĺňanie písmen, slabík. V kategórii „Druháčik“ som s dieťaťom dopĺňala vhodné slová do viet. Poprehadzované písmená usporiadať do slov je úloha časti „Hráme sa so škriatkom“. Rozvíjanie vnímania postupnosti a následnosti som realizovala prostredníctvom časti „Popletené rozprávky“ (radenie obrázkov do logického sledu).

Detský kútik 4 „Alenka a veci okolo nás“

Má časti zamerané na rozvíjanie analyticko-syntetickej činnosti analyzátora a rozvíjanie zrakovej diferenciacie. Básničkami doplnené obrázky sú „poprehadzované“. Úlohou je poskladať ich do pôvodného obrázku (puzzle). „Čarodejník Fidlimix“ mieša veci z rôznych oblastí dieťa ich má vytriediť do skupín. Na detektíva sa zahrá v kategórii:

„Nájdí chýbajúci kus“. Z ponúkaných obrázkov vyberie správny, napr. nájde chýbajúcu topánku z páru. V časti „Nájdí 8 rozdielov“ vyhladá na dvoch obrázkoch rozdiely.

Detský kútik 5 „Martinkove zvieratká“

Zrakové vnímanie a identifikácia rôznych zvierat podľa obrázkov, kresieb a zvuku. V časti „Spoznáš ma podľa vzhľadu?“ dieťa identifikuje zvieratá podľa siluety. Tieto aktivity patria do oblasti rozlišovanie figúry a pozadia, resp. hry s tieňom.

Počítačový program „Výučbové pexeso“

Obsahuje obrázkové a zvukové pexesá a pamäťové hry. Obrázkové pexesá majú viacero funkcií. Rozvíjajú zrakovú diferenciaciu (hľadanie identických dvojíc), zrakovú pamäť (zapamätávanie si pozície obrázkov v určenom časovom limite v určitom poradí a na určitom mieste, kategória: „Cvičíme si postreh“). Kategória „Učíme sa“ rozvíja percepciu v oblasti identifikácie tvarov, postáv, zvierat, rastlín, atď. Náročnosť pexesa pre konkrétne dieťa volíme zmenou počtu kartičiek.

B. Využitie internetových stránok pri intervenčnej činnosti

Digitálne knižnice, vzdelávacie portály a knižnice digitálnych zdrojov sú populárnou formou prezentovania vzdelávacích materiálov. Sú v prevažnej miere zamerané na pedagogické aktivity, ale množstvo užitočných materiálov si tam nájdu aj špeciálni pedagógovia (odborní zamestnanci).

Množstvo materiálov využiteľných pri rozvíjaní zrakovej percepcie sa nachádza na nasledujúcich internetových stránkach.

Pastelka www.pastelka.sk – stránka, obsahujúca prezentácie, pracovné listy, interaktívne cvičenia. Využívala som ich pri intervenčných cvičeniach na rozlišovanie farieb, skvalitňovanie farbocitu, triedenie tvarov, rozlišovanie základných geometrických útvarov, diferenciaciu tvarov grafém a iné.

Hľadanie rozdielov na dvoch obrázkoch zdanlivo rovnakých som s klientmi trénovala na internetovej stránke: „**Pauzička**“ [http://pauzicka.zoznam.sk/hry/Pre najmensich/the-first-thanksgiving](http://pauzicka.zoznam.sk/hry/Pre_najmensich/the-first-thanksgiving). Je tam viacero pekných a farebných obrázkov. Dieťa v určitom časovom limite má nájsť 5 - 10 rozdielov na obrázkoch.

Ďalšou využiteľnou internetovou stránkou je stránka **Základnej školy v Brezolupech**, pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou.

Na [www: http://www.zsibrezolupy.biznisweb.sk/cvicenia/zrakove-vnimanie/](http://www.zsibrezolupy.biznisweb.sk/cvicenia/zrakove-vnimanie/) sa nachádzajú interaktívne prezentácie zamerané na rozvíjanie zrakového vnímania, zrakovú diferenciaciu a rozvíjanie zrakovej pamäti. Obsahujú hry s tieňom, cvičenia na „figúru a pozadie“, hľadanie rovnakých objektov (zvieratká), cvičenia na zrakovú pamäť a porovnávačky, cvičenia na diferenciaciu hlások, na rozvoj čítania. Nachádzajú sa tam aj pracovné listy, ktoré sa dajú vyplniť priamo v počítači.

Stránky dostupné na www:

<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CEUQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.zsnabielenisku.sk%2Fzapis%2FBudemprvak1.pps&ei=c6ocU4-EIYqCzAPEioDYBw&usg=AFQjCNE4TAWXxQEZIS1vNDfHmbmECi0uKA>

obsahujú viacero cvičení a interaktívnych prezentácií: rozlišovanie farby, rozlišovanie a triedenie tvarov, diferenciáciu zhodných a rozdielnych tvarov, cvičenia na zrakovú pamäť (poradie obrázkov nasledujúcich za sebou), cvičenia na vnímanie „figúry a pozadia“ (nájsť tvar/obrázok, písmeno na vyšrafovanom pozadí), postrehovanie zmien a nacvičovanie očných pohybov.

Internetová stránka „**Veselá chalúpka**“, dostupná na: [www http://www.vesela-chaloupka.cz/data/materialy/prilohy/39_rozlisovani-figury-a-pozadi.pdf](http://www.vesela-chaloupka.cz/data/materialy/prilohy/39_rozlisovani-figury-a-pozadi.pdf) obsahuje námety pracovných listov na rozlišovanie figúry a pozadia. Pracovné listy sú určené pre tlač.

Infovek www.infovek.sk – portál projektu informatizácie slovenského základného a stredného školstva, ktorý obsahuje mnoho materiálov z rôznych oblastí.

Moderný učiteľ– www.modernyucitel.net –Nájdeme tu množstvo vzdelávacích materiálov využívajúcich informačné technológie.

Virtuálna knižnica – www.zborovna.sk –portál obsahuje mnohé materiály z rôznych oblastí vzdelávania, množstvo pracovných listov, cvičení.

Planéta vedomostí – www.planetavedomosti.sk obsahuje multimediálne učebné zdroje: videoklipy, knižnice obrázkov, zvukové záznamy, prezentácie, animácie a pod.

4.3 Námety intervenčných činností

Pre dieťa s mentálnym postihnutím je charakteristické málo analytické vnímanie zamerané na detaily a ich porovnávanie. Nedostatočne rozvinuté zrakové vnímanie môže byť jednou z príčin ťažkostí pri osvojovaní si čítania a písania. Rozvíjanie zrakovej perciepcie je teda dôležitou súčasťou ich prípravy. V tejto podkapitole sa zaoberám jednotlivými oblasťami zrakovej perciepcie a možnosťami jej rozvoja prostredníctvom rozličných zdrojov. Ponúkam námety intervenčných cvičení prostredníctvom pracovných listov, s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok, počítača (PC) a multimediálnych programov, interaktívnych pracovných listov a prezentácií.

A. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozlišovanie a triedenie farieb

Tieto činnosti využívam u detí, ktoré majú problémy s rozlišovaním a triedením farieb, u detí, ktoré zrakom rozlíšia základné farby, majú však problém spojiť zrakový vnem s pomenovaním farby, základné farby si mýlia s odtieňmi.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

- Poznávanie jednej farby: u dieťaťa trénujem schopnosť spájať zrakový vnem s pomenovaním farby a charakteristickým predmetom (Nájsť predmet, ktorý je zelený ako tráva, žltý ako slnko, červený ako jablko), využívam loptičky, kocky, korálky, geometrické tvary a iné.
- Poznávanie a triedenie farieb pomocou rôznych didaktických pomôcok (napr. Logico piccolo, na podporu vizuálnej pamäte s dôrazom na rozlišovanie farieb, detailov a priestorovej orientácie; Montessori- zmyslový materiál a iné).

Úlohy s využitím pracovných listov

Tradičných pracovných listov je dostatok v rôznych edukačných materiáloch. Nachádzajú sa aj na rôznych webových stránkach, z ktorých si ich môžeme vytlačiť. Pracovné úlohy obsiahnuté v nich, majú pestré využitie, nesú v sebe náučný prvok.

- Rozlišovanie dvoch a viacerých farieb - tento proces začínam od základných farieb a pokračujem odtieňmi farieb. Vnímanie odtieňov tréningom postupne spresňujem a kombinujem aj vyhľadávanie viacerých farieb na jednom predmete (označ žltú loptu s modrými bodkami...).
- Klasická omaľovánka sa dá využiť na tréning percepcie farieb, dieťa vyfarbuje obrázok podľa predlohy, pokynov.

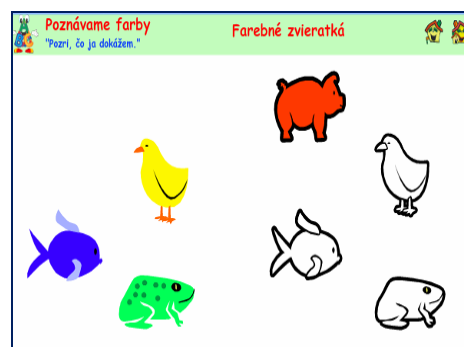
Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

Na poznávanie a triedenie farieb som využívala často Detský kútik 1.

- Triedenie predmetov podľa kritéria farby: označ, vyber predmety rovnakej farby (napr. všetko čo je zelené, červené, napr. vybrať všetky modré hviezdičky, žlté štvorce a pod.) Priradiť k predmetu určitej farby rovnakú farbičku (obr.4)
- Priradovanie farieb k predmetom – priradovanie správnej farby nevyfarbenému predmetu (obr.5), rozoznávanie rovnakých farieb na rôznych predmetoch (vyber všetky predmety červenej farby). Je potrebné zrakový vnem sprevádzať pomenovaním farby: slniečko vyfarbím (akou) farbou, žabka bude mať (akú) farbu.

Obrázok 4 Poznávanie farieb
Zdroj: Detský kútik 1

Obrázok 5 Priradovanie farieb
Zdroj: Kreativne web stránky pre MŠ :
<http://abcmaterskeskoly.sk/>

B. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozlišovanie veľkosti a tvarov predmetov

Intenzívne sa uplatňuje u detí s problémami pri osvojovaní grafém, ťažkosťami v identifikácii písmen a problémoch v čítaní.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

Zraková diferenciáciu tvarov som precvičovala prostredníctvom rôznych materiálov.

- Hľadanie reálneho predmetu určitého tvaru: nájdi vo svojom okolí predmet, ktorý sa podobá na kruh, štvorec, trojuholník, obdĺžnik (lampa, okno, lopta, obraz a pod.)

- Hľadanie predmetov rovnakej veľkosti, tvaru a farby (nájsť medzi viacerými predmetmi dva rovnaké, napr. dve loptičky rovnakej veľkosti a farby).
- Triedenie podľa veľkosti: vyber všetky malé kruhy, veľké štvorce a pod.
- Vkládanie predmetov do otvoru. Využívala som didaktické pomôcky „Vkladačky“, kde dieťa má cez otvor vkladačky vložiť do jej vnútra správny tvar (kruh, ovál, trojuholník, štvorec a pod.)

Úlohy s využitím pracovných listov

Pracovné listy v printovej podobe som využívala na rôzne činnosti. Možností a ich kombinácii je veľmi veľa. Realizovali sme úlohy s nasledujúcimi činnosťami.

- Vyhľadaj a označ (vyfarbi, vystrihni) všetky veľké (malé) predmety na obrázkoch.
- Vyhľadaj a označ (vyfarbi, vystrihni) všetky predmety rovnakého tvaru.
- Spoj čiarou predmety rovnakého tvaru a nerovnakej veľkosti.

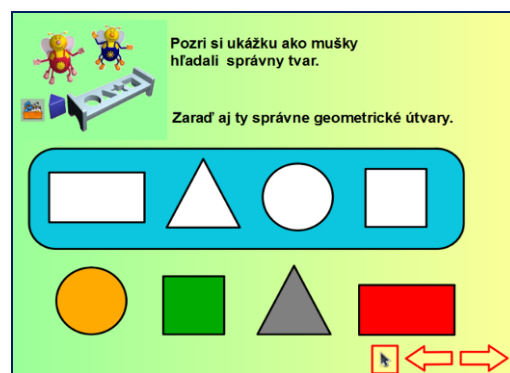
Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Pri práci na počítači s dieťaťom som využila internetovú stránku s prezentáciou zameranú na poznávanie a rozlišovanie základných geometrických útvarov (obr. 6)
- Využila som aj interaktívne pracovné listy, kde dieťa malo „vkladať“, správny geometrický tvar do vyznačených obrysov.

Tieto interaktívne pracovné listy (obr. 7) sú veľmi vhodné, dieťa aktivizujú a zároveň mu dávajú spätnú väzbu o správnosti riešenia. Správne „vložený“ tvar dieťa odmení prémiovým zvukom, naopak, nesprávne vložený tvar sa vráti na svoje pôvodné miesto a dieťa musí svoj pokus opakovať.

Obrázok 6 Vyhľadávanie kruhov
Zdroj: www.pastelka.sk

Obrázok 7 „Vkládanie geometrických tvarov“
Zdroj: súkromný archív autorky

C. Zameranie intervenčnej činnosti: Identifikácia rovnakých objektov a objektov líšiacich sa detailom

Potrebuju ju najmä deti, ktoré si zamieňajú podobné grafémy.

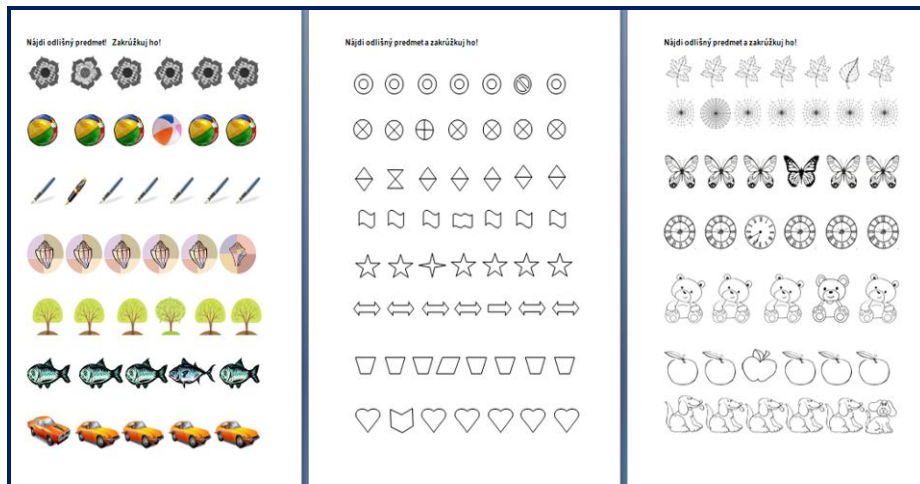
Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

- Hľadanie rovnakých konkrétnych predmetov (napr. nájsť dve rovnaké kocky)
- Vytváranie skupín rovnakých predmetov.

- Porovnaním dvoch konkrétnych predmetov nájsť rozdiely (napr. dve na pohľad rovnaké hračky, líšiac sa detailom)

Úlohy s využitím pracovných listov

- V množstve obrázkov nájsť rovnakú dvojicu.
- Utvárať skupiny rovnakých predmetov.
- Hľadať určitý počet rozdielov na dvoch obrázkoch.
- Určovať čím sa obrázky líšia (tvarová odlišnosť, farba, detaily).
- V rade obrázkov nájsť predmet ktorý sa líši od ostatných detailom (obr.8).

Obrázok 8 Rozlišovanie obrázkov a tvarov líšiacich sa detailom

(ukážka pracovných listov)

Zdroj: súkromný archív autorky

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Interaktívne cvičenia na vyhľadávanie rovnakých predmetov (obr. 9) v programe Detský kútik.

Obrázok 9 Hľadanie rovnakého predmetu

Zdroj: Detský kútik 4

- Vyhľadanie určitého počtu rozdielov na dvoch obrázkoch.

D. Zameranie intervenčnej činnosti: Identifikácia neúplných tvarov

Je zameraná na deti s ťažkosťami pri osvojovaní grafém.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

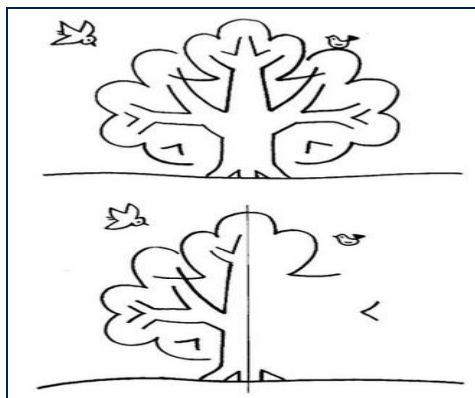
- Identifikácia chýbajúcej časti na rôznych predmetoch postavených zo skladačiek (napr. autu z lega chýba koleso, na domčeku z kociek chýba strecha a pod.).
- Na konkrétnych veciach: topánke chýba šnúrka, na košeli gombík a pod.

Úlohy s využitím pracovných listov

- Dokresľovanie neúplných obrázkov (živočíchov, rastlín, hračiek, ľudského tela a pod.), (obr. 10).

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Identifikácia a doplnenie chýbajúcej časti neúplných obrázkov Dieťa má zrakom identifikovať čo na obrázkoch chýba, resp. je neúplné a doplniť chýbajúcu časť. Napr. dokresliť na tvári oči, nos, ústa (obr. 11). Využila som vlastné pracovné listy vytvorené v programe ActivInspire.

Obrázok 10 Dokresľovanie častí
Zdroj: http://hajju.rajce.idnes.cz/Shody_a_rozdily_-_pracovni_listy_pro_rozvoj_zrakoveho_vnimani

Obrázok 11 Identifikácia a dokresľovanie neúplných obrázkov
Zdroj: súkromný archív autorky

E. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozlišovanie reverzných tvarov (predmetov líšiacich sa polohou v priestore)

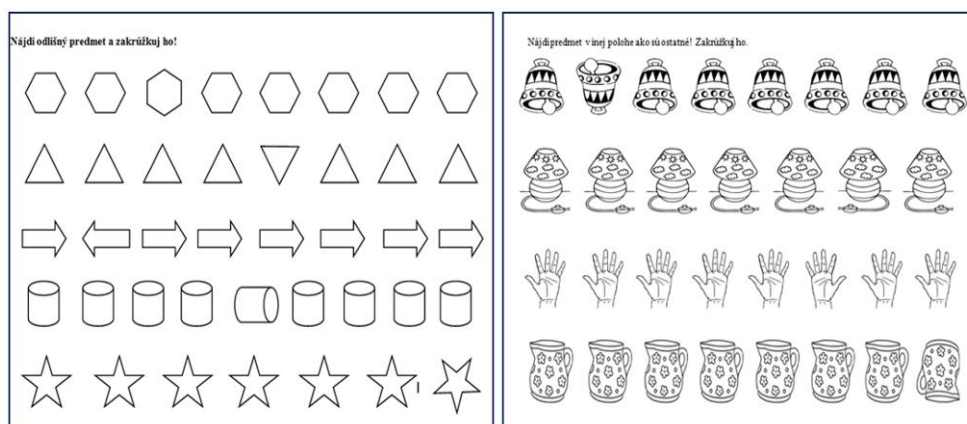
Je vhodné pre deti, ktoré si zamieňajú písmená a číslice tvarovo podobné.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok a situácií

- Hľadanie predmetov vo svojom okolí, napr. pohár položený dnom hore, obrázok na nástenke pripnutý opačne.
- Nacvičovanie opačných polôh predmetov (dospelý položí ceruzu do pohárika hrotom dolu, dieťa ju má položiť opačne a pod.).
- Nacvičovanie opačných polôh tela (dospelý sa postaví chrbtom k stene, dieťa sa má postaviť opačne, teda tvárou k stene a pod).

Úlohy s využitím pracovných listov

- Hľadanie reverzných a inverzných tvarov (predmetov líšiacich sa svojou polohou v priestore v smere horizontálnom, vertikálnom, resp. inom), (obr.12).

Obrázok 12 Rozlišovanie reverzných tvarov

Zdroj: súkromný archív autorky

F. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozlišovanie figúry a pozadia.

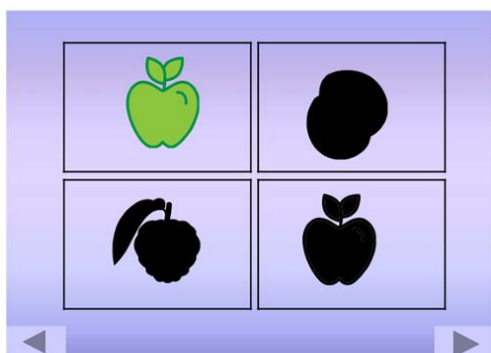
Využívam ju u detí, ktoré majú problémy s orientáciou v texte, s identifikáciou jednotlivostí na obraze (napr. problémy s popisom obrazu).

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Hra s tieňmi – podľa obrysu nájsť správny obrázok a „vložiť ho“ do tohto obrysu.
- Hra s tieňmi : nájsť k obrázku správny tieň a označiť ho myšou (obr. 13)
- Nájsť predmet na vyšrafovanom pozadí (obr.14)

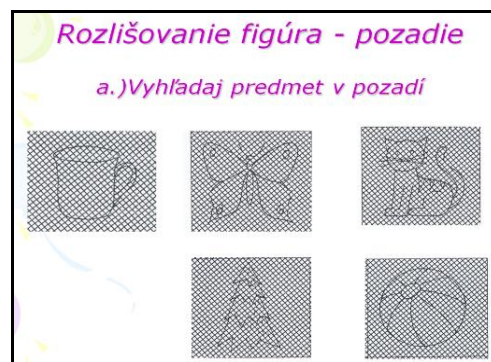
Úlohy s využitím pracovných listov

- Vyhľadať predmet s nejasnými kontúrami a líniami prekrytý jeden cez druhý – Dieťa má sledovať líniu a označiť (pomenovať tvar, obrázok, prípadne ho vyznačiť farebne po príslušnej línii – obťahnúť tvar)
- Identifikovať tvary na „vyšrafovanom“ pozadí.
- Identifikovať tvary s normálnymi kontúrami prekryté cez seba.

Obrázok 13 „Hra s tieňmi“

Zdroj: www.zsnabielsku.sk

Obrázok 14: „Figúra a pozadie“

Zdroj: www.zsibrezolupy.biznisweb.sk

G. Zameranie intervenčnej činnosti: Zraková analýza a syntéza

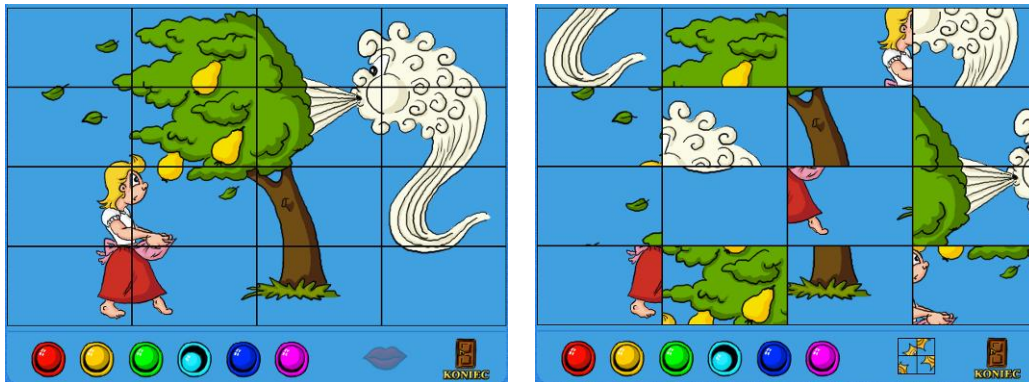
Vhodné pre deti s problémami pri čítaní, osvojovaní si písmen.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

- Skladanie rozstrihaných obrázkov, tvarov.
- Skladanie drevených obrázkových kociek.
- Skladanie puzzle podľa predlohy i bez predlohy.
- Skladanie mozaiky.
- Skladanie skladačiek z geometrických tvarov.

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Puzzle sú obľúbenou detskou hrou. Doplnené o krátke básničky sú zaujímavou činnosťou. Obrázok počas trvania príbehu dieťa vníma celistvý. neskôr sa obrázok premieša a dieťa jednotlivé časti skladá do pôvodného celku (obr.15 a 16).

Obrázok 15 a 16 Puzzle s básničkami

Zdroj: Detský kútik 4

- Na internete som využívala aj rôzne iné, voľne dostupné on-line puzzle skladačky.

H. Zameranie intervenčnej činnosti: Cvičenie zrakovej pamäte

Je určená pre deti s problémami pri vybavovaní grafém z pamäte, ťažkosťami pri písaní diktátov.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok a situácií

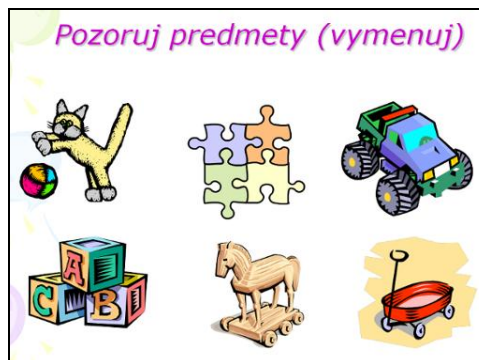
- Zapamätávanie dvoch, troch a viacerých predmetov v určitom časovom úseku; po uplynutí časového limitu a ukončení zrakového vnemu ich vymenovanie (tzv. Kimove hry). Napr. Na stole sú rôzne predmety, ktoré dieťa určitý čas sleduje, po jeho uplynutí ich zakryjeme, dieťa má veci vymenovať.
- Obmeny Kimovej hry: zistiť ktorý predmet pri opakovanom vneme chýba.
- Dieťa si má zapamätať čo má dospelý na sebe, potom určitú vec zmení a dieťa má povedať ktorú si zmenil, resp. chýba (napr. zapnem si sveter, dám si dole prsteň).
- Hranie klasického pexesa (náročnosť meníme počtom kartičiek).

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Počítačový program znázorňuje oblečenie. Po časovom limite pri opakovanom vneme má dieťa určiť, ktorý kus oblečenia chýba (obr. 17).
- Pozorovať predmety na obrazovke (hračky) a po uplynutí časového limitu ich vymenovať (obr.18).
- On-line voľne dostupné pexesá.

Obrázok 17 Rozvíjanie zrakovej pamäte
Zdroj: www.zsibrezolupy.biznisweb.sk

Obrázok 18 Rozvíjanie zrakovej pamäte
Zdroj: www.zsnabielenuku.sk

Úlohy s využitím obrázkového materiálu a pracovných listov

- Zapamätať si na obrázku v rozprávčkovej knižke čo najviac osôb, predmetov atd.
- Zapamätať si a vymenovať čo najviac obrázkov, písmen, (slov) na prednej strane pracovného listu, na jeho zadnej strane ich správne označiť (zakrúžkovať) spomedzi viacerých.

I. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozvíjanie priestorovej orientácie a predstavivosti

Vhodná je pre deti s problémami orientovať sa v priestore, v texte a nedostatkami v utváraní matematických a geometrických predstáv.

Úlohy s využitím reálnych situácií, konkrétnych predmetov, pomôcok

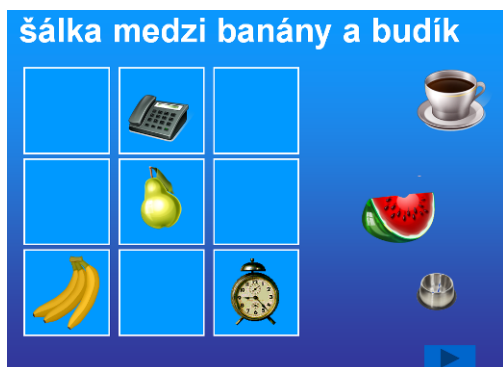
- Rozvíjanie orientácie v reálnych podmienkach: čo je na stole, pod stolom, pri stole, čo je vpravo, vľavo, hore, dole.
- Hľadanie poradia: prvý v rade, posledný, v strede, na začiatku, na konci.
- Cvičenie s predmetmi: polož kocky na seba, vedľa seba, modrú na zelenú a pod.
- Stavanie konkrétnych „stavieb“ z kociek podľa návodu (náčrtu).
- Rozvíjanie pravo-ľavej orientácie vzhľadom k vlastnej osobe (ukáž pravú-ľavú ruku, chyt' si ľavou rukou pravé ucho a pod., Čo je vpravo od teba? Čo je za tebou? a pod.)
- Orientácia v konkrétnom priestore (cesta chodbou: kam treba ísť, zabočiť ak sa chceme dostať napr. do jedálne školy?).

Úlohy s využitím pracovných listov

- Hľadanie cesty bludiskom od jeho začiatku až po cieľ.
- Hľadanie cesty križovatkou a pod.
- Hľadanie najkratšej cesty k cieľu.
- Cesta do určeného cieľa s vyhýbaním sa prekážkam: napr. cesta lesom s vyhýbaním sa hadom a pod.

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov:

- Usporiadúvanie obrázkov podľa pokynov. Trénuje sa orientácie a pojmy: nad- pod, vedľa, pri, vpravo, vľavo, atď. (obr. 19).
- Program Detský kútik má viacero častí využiteľných na rozvíjanie priestorovej orientácie, precvičuje orientáciu: vpravo – vľavo, nad a pod, v strede atď. (obr. 20).

Obrázok 19 Orientácia v priestore
Zdroj: www.zsibrezolupy.biznisweb.sk

Obrázok 20 Orientácia v priestore
Zdroj: Detský kútik 3

J. Zameranie intervenčnej činnosti: Rozvíjanie seriality

Využívam ju u detí ktoré v čítaní a písaní vynechávajú písmená a zamieňajú ich poradie.

Úlohy s využitím konkrétnych predmetov, pomôcok

- Vytváranie dejovej postupnosti rozprávky z obrázkov: napr.: „Ako ťahal dedko repku“. Dieťa má za úlohu z pomiešaných kartičiek vytvoriť sled deja rozprávky.
- Skladanie obrázkov činností a situácií: časová následnosť – ráno – obed - večer.
- Skladanie radu obrázkov, postupností (striedanie určitých vzorov, tvarov).
- Navliekanie korálok v určenom opakovanom poradí podľa návodu.

Úlohy s využitím pracovných listov

- Kreslenie skupín tvarov pravidelne sa opakujúcich (napr. kruh-štvorec-trojuholník).
- Zaznamenávanie na časovú os prostredníctvom kresby: napr. skladanie domu z geometrických tvarov (1. obrázok štvorec – steny domu, 2. obrázok štvorec + trojuholník = steny domu + strecha domu, atď.).
- Zaznamenávanie jednoduchých dejových postupností pomocou kresby (napr. pohyb slnka počas dňa, rast kvetu a pod.)

Úlohy s využitím PC a multimediálnych zdrojov

- Detský kútik 3 ukrýva v sebe niekoľko rozprávok pod názvom „Popletené rozprávky“, ktorých obrázky predstavujú určitý úsek deja. Dieťa má k nim vybrať a priradiť správny text (obr. 21). Na výber je niekoľko rozprávok.

Obrázok 21 Dejová postupnosť
Zdroj: Detský kútik 3

Z realizácie aktivít intervenčných činností

Intervenčné činnosti popísané v tejto kapitole som v práci s deťmi realizovala individuálnou formou. Ich frekvenciu a dĺžku som prispôbovala konkrétnemu dieťaťu a jeho aktuálnej psychickej dispozícii (spravidla 1 až 2 krát týždenne v rozsahu 20 – 40 minút). Každá intervencia bola cieľená, zameraná na oblasť zrakového vnímania, ktorá bola u dieťaťa narušená alebo oslabená a bolo ju potrebné rozvíjať. Efektívnosť realizovaných aktivít som si overovala pravidelnými konzultáciami s vyučujúcimi a rozborom prác dieťaťa. Potvrdilo sa mi, že u väčšiny detí došlo k čiastočnému zlepšeniu v rozvíjanej oblasti. Uvediem niektoré z nich: znížila sa chybovosť pri odpise, prepise textu a pri písaní diktátov. V čítaní sa menej vyskytovala zámena tvarovo podobných hlások a ich prehadzovanie, zlepšila sa orientácia v texte. Skvalitnila sa diferenciácia tvarov vnímaných objektov a ich farieb.

Popísané námety intervenčných činností na rozvíjanie jednotlivých oblastí zrakovéj percepcie sú iba časťou z veľkého množstva možností. Ich vhodným kombinovaním, striedaním, obmenami, vzniká nekonečné množstvo námetov s využitím rôznych zdrojov. Vhodnou zmenou činností sa u detí docieli udržanie koncentrácie pozornosti, udržanie sústredenia zraku na jeden, alebo viacero podnetov a prenášanie pozornosti z jedného podnetu na druhý.

Bez koncentrácie pozornosti by sme zrakové vnímanie nemohli efektívne rozvíjať.

4.4 Závěry a odporúčania pre odbornú prax

So zreteľom na obsah predkladanej práce a jej ciele možno závery a odporúčania zhrnúť nasledovne:

Závěry a zhrnutie:

- Úroveň zrakovej percepcie vysokou mierou ovplyvňuje vzdelávanie žiakov,
- je ovplyvnená mentálnou úrovňou dieťaťa ale aj ďalšími faktormi (napr. nedostatkom zrakových podnetov v detstve, čo nevedie k plnohodnotnému rozvoju zrakového vnímania),
- nepresná zrková diferenciácia a analyticko-syntetická činnosť sťažuje vnímanie a tým ovplyvňuje rozvoj dieťaťa aj jeho schopnosti učiť sa,
- nedostatky zrakovej percepcie sa prejavujú najmä v oblasti čítania, písania a matematiky, ale aj v ďalších vzdelávacích oblastiach,
- ciele stimuláciou je možné skvalitňovať úroveň zrakovej percepcie a schopností dieťaťa.

Odporúčania pre odbornú prax:

- Pri plánovaní a príprave intervenčných činností dôsledne vychádzať z psychologickú a špeciálno-pedagogickú diagnostiku,
- intervencie realizovať s ohľadom na špeciálne potreby dieťaťa, na jeho stupeň mentálneho postihnutia, oblasť narušenia, oslabenia (intervencie „šité na mieru“),
- vytvárať individuálne programy rozvoja dieťaťa v tej ktorej oblasti zrakovej percepcie,
- intervenčné činnosti realizovať pravidelne, v častej frekvencii,
- využívať rôzne metódy a formy práce s cieľom motivácie a udržania pozornosti dieťaťa,
- intervencie realizovať prostredníctvom moderných a aktivizujúcich metód a foriem,
- zabezpečiť dostatok materiálno-technického vybavenia potrebného na realizáciu vedenia intervenčnej činnosti prostredníctvom informačno-komunikačných technológií a multimédií,
- proces rozvíjania zrakovej percepcie poňať komplexne, v spolupráci s pedagógmi a rodičmi dieťaťa hľadať možnosti jeho skvalitňovania v procese vyučovania, vo voľno-časových aktivitách i v domácom prostredí,
- vyhľadávať nové intervenčné možnosti a zdroje ciele pre skupinu detí s mentálnym postihnutím,
- vytvárať intervenčné materiály pre cieľovú skupinu žiakov s mentálnym postihnutím,
- sledovať pokroky dieťaťa, formulovať mu nové úlohy a ciele rozvoja v oblasti rozvíjania zrakového vnímania.

ZÁVER

Mentálne postihnutý jedinec je bytosť, ktorú je potrebné prijímať ako komplex biologických, psychologických a sociálnych daností, znakov, prejavov a dôsledkov. V procese edukácie sú nositeľmi špeciálnych edukačných potrieb – sú žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V modernej spoločnosti je základným prostriedkom ich integrovania do spoločnosti proces komplexnej rehabilitácie.

V súčasnosti sa kladie veľký dôraz na špeciálnopedagogické poradenstvo a prostredníctvom neho poskytované špecializované služby. Odborníci sa zhodujú v tom, že úroveň úspešnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami závisí nielen od úrovne výchovno-vzdelávacieho procesu, ale aj od poskytovania komplexných špeciálno-pedagogických služieb.

Pre deti a mládež s mentálnym postihnutím je proces komplexnej rehabilitácie prostriedkom ich prípravy na samostatný život. Dieťa s mentálnym postihnutím, ktoré sa prijíma do školy, sa stáva zároveň klientom centra špeciálno-pedagogického poradenstva. Vývoj dieťaťa je odbornými zamestnancami pravidelne sledovaný, prehodnocovaný a ovplyvňovaný. Každé postihnutie sa dá včasnou komplexnou rehabilitáciou úspešne ovplyvniť, čím sa zmierni dopad postihnutia na psychiku dieťaťa, na jeho školskú úspešnosť a zaradenie sa do života. Odborní zamestnanci začínajú proces rehabilitácie komplexnou diagnostikou, na ktorú nadväzuje intervenčný proces, v ktorom sa uplatňujú metódy reedukácie, korekcie, stimulácie. Podstatou a cieľom špeciálno-pedagogických intervencií je vývinové podnecovanie rozvoja osobnosti. Ich úlohou je poskytovanie primeraného množstva vhodných podnetov vedúcich k skvalitneniu jeho kognitívnych procesov.

Vo svojej činnosti odborného zamestnanca – špeciálneho pedagóga pracujem s deťmi rôzneho veku a rôzneho stupňa mentálneho postihnutia. Môžem povedať, že každé z týchto detí má narušenú jednu a viac oblastí zrakovej percepcie. Toto narušenie podstatným spôsobom ovplyvňuje úroveň čítania, písania, matematických schopností a celkovú vedomostnú úroveň dieťaťa. Zo svojej práce mám skúseností s vykonávaním intervenčnej činnosti zameranej na rozvíjanie narušeného zrakového vnímania rôznymi metódami a formami práce. Záleží na erudovanosti, kreatívnosti a inovatívosti špeciálneho pedagóga, či zvolí klasickú cestu, alebo cestu aktivizácie poznávacích schopností dieťaťa (klienta). Mne sa osvedčili intervenčné činnosti s podporou informačno-komunikačných technológií. Pri práci s klientom pri rozvíjaní zrakovej percepcie využívam okrem iného aj počítačové multimedialne a interaktívne programy.

Na záver môžem zhrnúť, že špeciálno-pedagogické intervencie s využitím aktivizujúcich činností sú pre dieťa pútavé. Stáva sa aktívnym subjektom intervencie, čo kladne ovplyvňuje jeho motiváciu a vôľové vlastnosti. Motivované dieťa je ochotnejšie spolupracovať a pripravené pracovať na odstránení nedostatkov v oblasti vnímania. Môžem povedať, že takto vedené špeciálno-pedagogické intervencie vnímam ako vysoko efektívne. Je pravdepodobné, že u žiadneho mentálne postihnutého dieťaťa sa nám nedostatky v oblasti percepcie zraku nepodarí odstrániť úplne. Každé zlepšenie, skvalitnenie vnímania, respektíve zmiernenie nedostatku v tejto oblasti dáva predpoklad všestrannejšieho rozvoja schopností dieťaťa a vedie k zlepšeniu jeho edukačných výsledkov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. CINOVÁ, E. 2008. Rozvíjame vnímanie a motoriku u žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia. Metodicko-pedagogické centrum Bratislava, alokované pracovisko Prešov. 2008. ISBN: 978-80-8045-536-1
2. HUČÍK, J. 2011. Edukácia osôb s mentálnym postihnutím v inklúzii. Liptovský Ján: PROHU, s.r.o. ISBN: 978-80-89535-00-2
3. KASTELOVÁ, A. 2012. Diagnostika v špeciálnej pedagogike. Bratislava: Sapiaientia, 2012. ISBN 978-80-89-229-24-6
4. LOPÚCHOVÁ, J. Nové postupy a metódy reedukácie zraku u detí s poruchami binokulárneho videnia v predškolskom veku. In LOPÚCHOVÁ, J. Raná a predškolská starostlivosť o deti so zrakovým postihnutím na Slovensku. Zborník príspevkov z tyflopedagogického seminára doplnený o vedecké a odborné príspevky odborníkov z oblasti špeciálnej pedagogiky. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2009. s.78-83. ISBN 978-80-970251
5. NEWMAN, S. 2004. Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-872-4.
6. POKORNÁ, V. 1997. Teórie, diagnostika a náprava špecifických porúch učení. Praha: Portál. 1997. ISBN: 80-7178-135-5
7. PŘINOSILOVÁ, D. Diagnostika ve speciální pedagogice. Texty k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.
8. ŠVARCOVÁ, I. 2000. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. 1. vydanie. Praha : Portál, 2000. 178 s. ISBN 80-7178-506-7.
9. ŠVARCOVÁ, I. 2006. Mentální retardace. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7
10. VANČOVÁ, A. 2005. Základy pedagogiky mentálně postihnutých. Bratislava : Sapiaientia, 2005. 331 s. ISBN 80-968797-6.
11. VAŠEK, Š. 2004. Špeciálnopedagogická diagnostika. Bratislava: Sapiaientia, 2004. 4. vydanie. 167 s. ISBN 80-969112-0-1.
12. VAŠEK, Š. 2005. Základy špeciálnej pedagogiky. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2005. 142 s. ISBN 80-86-72313-6.
13. VALENTA, M., MÜLLER, O. 2007. Psychopedie. Praha: Parta, 2007. ISBN 978-80-7320-099-2.
14. VÁGNEROVÁ, M. 2004. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 9788073674144.

15. VÁGNEROVÁ, M. 2001. Psychologie problémového dítěte školního věku. Karolínium. Praha. 2001. ISBN: 80-7184-488-8
16. VÍTKOVÁ, M. 2004. Integrativní speciální pedagogika - Integrace školní a sociální. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

Internetové zdroje

1. ABC Materské školy. [online]. [cit. 24. 2.2014]
Dostupné na www: <http://abcmaterskeskoly.sk/a/interaktivna-hra-hracky-a-farby-cervena-modra-zlta-zelena-86/>
2. MUSZKOVÁ, V. 2010. Fyziologické a psychologické principy zrakovej percepcie. 2010. Brno: Masarykova univerzita. [online]. [cit. 24. 02.2014] Dostupné na www: https://is.muni.cz/th/72057/lf_m/fyziologicke_a_psychologicke_principy_zrakove_j_percepcie.pdf
3. Predmet: Rozvíjanie špecifických funkcií. Námety cvičení v jednotlivých stimulovaných oblastiach.[online].[cit. 24. 02. 2014] Dostupné na www: <http://www.cpppple.sk/odporuc%20alenka/pred%20rozvij%20spec%20funk.pdf>
4. Vývin a stimulácia priestorovej orientácie, vnímania času a základných matematických predstáv. [online]. [cit. 6.3.2014] Dostupné na www: <http://www.stvorlistok.com/vyvinova-stimulacia-dietata/stimulacia-priestorovej-orientacie-vnimania-casu-a-zakladnych-matematickych-predstav/>
5. Učíme sa farby. [online]. [cit. 4.3.2014]
Dostupné na www: <http://predlohy.sk/clanok/ucime-sa-farby>
6. Zhody a rozdiely. [online]. [cit. 6.3.2014]
Dostupné na www: http://haju.rajce.idnes.cz/Shody_a_rozdilypracovni_listy_pro_rozvoj_zrakoveho_vnimani#Shody_a_rozdily_002.jpg
7. Budem prvák. [online]. [cit. 7.3.2014]Dostupné na www: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CEUQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.zsnabielenisku.sk%2Fzapis%2FBudemprvak1.pps&ei=c6ocU4EiYqCzAPEioDYBw&usg=AFQjCNE4TAWXxQEZIS1vNDfHmbmECI0uKA>